1909

610

رنك وبعضا شاهلرنك
معبودنك کاهنلری
ی ایچنده هیچ
لد قلرندن

خانملره هدیه

برنچی کتاب

مسلمه‌لرنك اسلامیتده‌گی حاللری

کتابنك آخرنده مسلمه‌لرنك بو کونده‌گی حاللرینی کورسنکان
بش لوحه رسملر باردر.

ناشری:

صباح کتبخانه‌سی

КАЗАНЬ.
Типо-литографія Императорскаго
1909.

زوجات
برسینگده ٢٥
عربلر بیله بولمشدر. هیچ
ایزلمشلر . آنلر اوزلرینك ایرلرندن

مسلمه لرنك اسلامیتده گی حاللری.

بز بونده اسلامیتنك خاتونلرغه نیچك قارادغینی ذکر قیلاچقمز. حضرت رسولگه قدرلی عربستان وشرق خاتونلرینك نی حالده بولدغینی تفصیلا آڭلاتقاننك بعدنده، حضرت رسولنك آنلر ایچون نی قیلدغینی یاخودنی قیلورغه طرشدغینی قارایهچقمز، بو مسئلهنی منکور صورتده محاکمه، بر جهتدن، کیلهچکده مسلمهلرنك حاللری نیچك بولدغینی بلورگه وایکنچی جهتدنده بعض سطحی حکیملرنك وعالملرنك «اسلامیت کوب خاتون آلورغه اختیار بیره» دیگان سوزلرینی ردقیلورغه بزگه یاردمچی بولاچقدر.

عربستانده وآنك اطرافنده بولغان یرلرده خاتونلرنك حالی اسلامیتکه قدرلی ایلك ناچار صورتده بولمشدر. ایرانده مثلا، خاتون بر جاریه بولمشدر؛ هر وقت یورطلرنده یابلوده طوردقلرندن یاقتی کونلرنی کورمامشلر. ملکی نظاملر خاتونلرنی صاتارغه رخصت قیلغان کبك دینی نظاملرده آناسینی، طوغانلرینی وباشقه یاقینلرینی نظاملانورگه رخصت قیلمشلردر. آندن باشقه ایران خاتونلری عمرلرینك معین وقتلر[illegible] اوزلرینك هر وقت طورا طورغان یورطلرندن چغو[illegible] یورطلرده داخمالرده طورورغه مجبور بولوب، آنلا[illegible] کیتوروچیلر قولاق وبورون تیشکلر[illegible]

کیلمشلر. آنلرغه تییو، باچرانو صاناالمشدر. بیوك آدملرنك وبعضا شاهلرنك قزلرینی آنا خیدا نام بر معبودکه تقدیم قیلوب مذکور معبودنك کاهنلری اول قزلرغه معلوم اشلر قیلمشلردر. خاتونلرنك عائله‌لری ایچنده هیچ بر حقوقلاری بولمامشدر. ایرلر، خاتونلرینك مستقل خواجه‌لری بولدقلرندن آنلر ایله باشقه روحسز شیلرگه قیلونا طورغان معامله‌لرنی قیلمشلر.

عربستاننك اورنده خاتونلرنك حاللری دخیده آغرراق بولمشدر. قز بالانك طوغووینی عرب ناچار علامت صاناب معبودلرنك آچولرینه حمل قیلمشدر. عرب اوزینك قز بالاسینی قومغه کوممش، جاریه قیلوب صاتمش یاخود بر کیراك نرسه‌سینه آلماشمشدر. نکاح مقدس بر عبادت بولمی باری اتفاقی وجوده کیلگان بر عادی حالت دیه عد قیلنمشدر. نکاحغه متعلق بولغان مادی ومعنوی هیچ بر حقوق بولمامشدر. خاتون ایله ایر تلادکلری وقتلرنده بر برسندن کیته آلمشلر؛ ایرنی عائله‌سینه باغلامش وخاتوننندن آیرلماسقه مجبور قیلمش بر شی بولسه، اولده: ایرنك خاتونینك یاقین قوّتلی طوغانلرندن قورقووی بولمشدر. بویله بولوچیلق مشهور مؤرخ تابوری‌نك ذکر قیلدغی شول واقعه‌سنده گوزل کورنمکده‌در:

مکه‌لیلر آراسنده بولمش بر محاربه‌ده بر طرفنك خاتونلریده ایرلر ایله برابر چقمشلر. خاتونلرنك رئیسه‌لری ابو سفیان‌نك زوجه‌سی هند بولوب آنلر ایرلرینی جرلر، طنبورلر ایله غیرتلاندرمشلر. مذکوره‌لرنك ایرلرینه خطابا جرلاغان جرلری: «غالب بولسه‌گز قوچاقلرمزغه آلورمز؛ مغلوب بولسه‌گز طاشلاب کیتارمز» مفهومنده بولمشدر.

اسلامیتننك ظهورینه قدرلی هیچ بر شی ایله محدود بولماغان تعدد زوجات کمالت درجه‌سنده بولمشدر. عربستاننك بیوك آدملرینك برسینگده ٢٥ — ١٥ دن کیم خاتونی بولمامش، حتی ١٠٠ خاتونلی عربلر بیله بولمشدر. هیچ بر حقوق انسانیه‌لری بولمادقدن خاتونلر تمام ایزلمشلر. آنلر اوزلرینك ایرلرندن وایر طوغانلرندن میراث آلا

آلمامشلر. مقدس صانالغان عادت بویچه قزنڭ آناسی قزینی نی تلاسه شونی اشلرگه اختیارلی بولمشدر. کوب وقتده بیشکده‌گی بالاسینی بر آدمگه نکاحلاندرمش درستی وعده قیلمش؛ قز ایسه اوسوب بلوغیتینه یتکاچ رد قیلا آلمامشدر. حضرت رسول ایسه اوزینڭ برنچی خطبه‌لرنده بو وحشیانه معامله‌نڭ علیهینه چین قلبندن واخلاص ایله قارشی طورمشدر. بو مقدس وگوزل قلبلی بیوك آدمنی بیگراك طنچسزلاندرغان نرسه، خاتونلرنڭ یتیملرنڭ وغریبلرنڭ حاللری بولمشدر. قرآننڭ ایڭ گوزل وایڭ بلیغ وایڭ تأثیرلی آیتلری خاتونلر، یتیملر وغریبلر حقنده بولغان آیتلردر. قرآنده خاتونلره دائر «سورة النساء» بولوب اوزون وآچیقدر. یالگز شوشی‌ده دین اسلامنڭ خاتونلر مسئله‌سینه نیقدر اهمیت بیردگینی بیك آچیق کورساتمکده‌در. بو سوره، جاهلیت زماننده‌غی عرب مشرکینی اوزینڭ کوتما گانلگی واوتکونلیگی ایله حیرتده قالدرمش: «ای انسانلر! سزنی بر شیدن یاراطمش الله‌دن قورقوگز» سوزلری ایله باشلانمشدر. بو سوزلر عرب مشرکینه، اوزینڭ فکرلرینه اعتقادلرینه تمام، تمام مخالف بولغانلق ایچون غایت نفرتلی کورنمشلردر. بو سوزلرده ایرلر ایله خاتونلرنڭ بر شیدن یاراطلوب جناب حق عندنده اوزلرینڭ اشلرینه مساوی صورتده جواب بیره‌چکلرینی آڭلاطدقلرندن زور طاوشلرغه سبب بولمشدر. قرآن ایڭ اوّل، عربلرنڭ اوز قزلرینی تریلای قومغه کومو عادت قبیحه‌لرینڭ علیهینه قیام قیلمشدر. بو مسئله حقنده قرآنده ایکی اورنده سویلانمکده‌در. برسنده جهنمنڭ عذابینی غایت آچیق صورتده تصویر قیلغاننڭ صوڭنده اوتکون حسلی عربنڭ آلدینه شویله بر رسم قویادر: عرب اوزینڭ بالاسینی قومغه کوممش، بالاسی ایسه آناسینڭ ایتاگینه‌یابشوب: «نیندی گناهم ایچون سین‌مینی اولتره‌سڭ». دیه صورامقده‌در. ایکنچی اورنده جنتنی، عربنڭ قلبی حسی قناعتلانورلك تصویر قیلغاننڭ صوڭنده: « بالالرگزنی اوترماگز» دیمشدر. حضرت

رسول اوزینك عمرنده، عربلرنك بو عادتلرینك ناچارلغینی اوزلرینه هر وقت آڭلاتورغه اجتهادده بولنمشدر. مثلا، فتح مکه صوڭنده اسلامیتی قبول قیلغان عربلرنك بیرگان یمینلرینك برسی: «بوندن صوڭ بالالرمزنی اوترماو» یمینی بولمشدر. آندن باشقه احادیث نبویه‌ده، خاتونلرنك اهمیتلرینی وشخصیتلرینی کوتارو فکری بیان قیلنمشدر. حضرت رسول قز بالانك طوغووینی جناب حقدن رحمت عد قیلوب، وفات بولغان قزلرنك روحلری فرشته‌لرگه ایلانوب اوزلرینك آتا وآنالرینك نجاتلری ایچون عبادتده بولولرینی سویلامشدر.

بر وقتده حضرت رسول‌نك یانینه، یا ڭیغنه اسلامیتنی قبول قیلغان بنو تمیم قبیله‌سینك رئیسی قیس بن عاصم کروب، رسول الله‌نك تزینه بر بلاکای قز بالانی اوطرطوب اوبدگینی کورمشده «بو نیندا ین قز؟» دیه صورامش؛ حضرت رسول ایسه «اوز قزم» دیه جواب بیره‌مشدر. قیس ایسه «ای ربم! مینمده بونك کبك قزلرم بار ایدی، لکن مین آنلرنك باریسنده تریلای قومغه کومدم» دیمش. حضرت رسول آکار جوابا: «ای بختسز! دیمك الله تعالی سینك قلبكنك حسینی بترمش؛ سین انسانغه بیرلمش فوق العاده بیوك سعادتنی حس قیلمیسك!» دیه قچقرمشدر.

شول صورتله حضرت رسول خاتونلرنك عربلر عندنده اهمیتینی کوتارگاچ آنلرغه حقلر هم بیرمشدر. آنك، خاتونلرغه بیردکی حقوقلری، حاضر حتی ایلك حر صاناالمقده بولغان، مثلا فرانسیه مملکتی نظامنامه‌سنده بیله یوقدر. قزلر، آتا وآنالرندن میراث آلالر؛ آتا وآنالر، آنلر بالغه‌لقغه ایرشمی طوروب ماللرینی صاتا آلمیلر وباشقه تورلیده آنلرغه متعلق اشلرنی اشلی آلمیلر، قزلر بلوغیتکه ایرشکاچ آتاوآنالری قزلرینك رخصتلرندن باشقه‌ده تلادکلری آدمگه نکاحلی آلمیلر، قزنك رضالغندن باشقه بولغان نکاح درست دگلدر. قزلر معاهده‌لر یاصارغه حقلیدرلر.

ایرلی خاتونده قرآن بوینچه حقوق تامه‌نی مالکدر. اولده اوزینك ملکنده ایرندن آیرم صورتده تصرف قیلمقده‌در. خاتون باری طوغری بولورغه ومعین شیلرده اطاعت قیلورغه بورچلیدر. اگر خاتون ایرینك ملکینی قارایه‌چق ایسه آنك بو قاراوی باری اوزینك اختیاری ایله گنه بولا بلور.

ایر ایله خاتون آراسنده چقغان نزاعلر یورط مصلحتی ایله بتریله‌در. بو مصلحتده هر ایکی طرفنك ایکی وکیلی بولادر. خاتون اوزینك ایرندن وبالالرندن میراث آلادر. نکاح، محبته مبنیدر. (اوزگز سویگاننی نکاحلانوگز). نکاح شرعی بر امر بولوب بعض شرطلر ایله باغلانمشدر، نکاحنی طلاق ایله بوزوده ممکندر. لکن طلاقغه سبب بولغان شیلر اصللی بولورغه تیوشلیدر. عدم صداقت صورتی مستثنا بولغان حالده ایر خاتوننه، عدتی مدتنده نفقه بیروب طورورغه مجبوردر. آندن باشقه آیرلغان خاتون اوزینك کچکنه بالالرینی اوزی یاننده طوطارغه اختیارلیدر. بو صورتده ایر بالالری ایچونده نفقه بیرورگه مجبوردر. طلاقغه قرآن رخصت بیرمش ایسه‌ده، جناب حقنك یاراطمادغی شیلر جمله‌سندندر. جناب حق: «طلاقدن ناچار وکوگلسز شی یوق» دیمشدر. ایر خاتونی ایله گوزل معامله‌ده بولنورغه تیوشلیدر، حتی یاراتماغان خاتونلر ایله‌ده صلحده طورمق لازمدر. اگرسز نفرتلانه‌چك ایسه‌گز — صبر قیلوگز: جناب حق یاخشیلق قیلاچقدر، ایر، خاتونینك خطالقلرینی عفو قیلورغه تیوشلیدر. خاتوننی ایرینه عدم صداقتده عیبلاو شك شبهه‌لرگه وبیگراك یوق بار خبرلرگه بناء قیلنغان بولماسقه کیراك، بلکه بو مسئله اوزلرینك عدالتلری ویاخشیلقلری ایله معروف بولغان دورت شاهد عادلنك شهادتلرینه مبنیدر. حاکم آلدنده، خاتوننك عدم صداقتی، دورت شاهد عادلنك شهادتلری ایله اثبات قیلنغاچقنه، حبسکه واستغفارگه حکم قیلونادر. آنلر غایت ضعیفه

بولدقلرندن بیك تیز یا کلشالر؛ شونلقدن بیك کوب نرسه‌لر آنلردن عفو قیلنورغه تیوشلیدر.

اوزلرینك خاتونلرینی شبهه ایله رجم قیلغان قز و بدویارگه، طبیعی، قرآننك بوندی سوزلری غایت عجیب بولمشدر.

شیمدی تعدد زوجات مسئله‌سینه کیله‌لم. یوغاریده ذکر قیلدغمزغه بناء: حضرت رسول نك ظهورینه قدرلی عربستان واطرافنده بر شی ایله‌ده محدود بولماغان کوب خاتون آلو عادتی موجود بولمشدر. عصرلرچه اورناشمش وبلکه شرقنك طبیعتینه موافق بولغان بو حالتنی بر یولی بترو، البته، ممکن دگلدر، شونك ایله برابر بو حالتنك شرقنك مزاج وهواسینه مطابقتی اشنی دخیده بر مرتبه آغرلاشدره‌شدر. شو یله ایسه‌ده غیر محدود تعدد زوجاتنی بترو ایچون اسلام شرق ایچون بیوك خدمت قیلمشدر، شرعی نکاح ایله آلنمش خاتونلرنك مقدارینی دورتکه حصر قیلو ایله برابر بونك ایچون ایفاسی غایت آغر بلکه محال بولغان شرطلر قویمش بولدقدن تعدد زوجات اوزندن اوزی بتارگه محکم ایدی.

بو شرطلرنك ایك برنچیسی: ایرنك هر خاتونینی بر تیگز کورودیدر. بر تیگز کورو ایسه؛ ظاهرا وباطنا هر قایوسینی مساوی صورتده کورو ویاراطودر. ایر، خاتونلرینك هر قایوسینه بر توسلی معامله قیلورغه مجبور بولغان کبك، هر قایوسینی بر درجه‌ده سویارگه‌ده مجبوردر. ایك اهمیتلی نقطه شوراسیدر: ممکن‌می بو صورتده بولمق؟! بو سؤالغه قرآن کریم کندیسی: «لکن سز بو حالده دگلسز گرچه نیقدر تلایه‌چك ایسه‌گزده — خاتونلرگز آراسنده عدالت صاقلی آلمایه‌چقسز» دیه جواب بیره‌شدر. بو شرطلرنی ایفا قیلو طاقت بشریه‌دن خارجدر. تعدد زوجاتده هر وقت قصور بولاچقدر. بویله ایسه نی قیلمق کیراك؟ بو سؤالغه دخیده قرآن کریم کندیسی: «اگر سز عدالت قیلماودن قورقساگز، ایك یاخشیسی برخاتون آلودر» سوزلری ایله جواب بیره‌شدر.

مذکور آیتلرنك جمله‌سیده اسلامیتنك یاراطدغی وآرتق کوردگی بر خاتون آلو ایدیکینی بیك آچیق کورساتمکده‌لر، شولایوق اسلامیتنك روحی وحقیقتی مسلمانلرغه دخیده یاخشیراق معلوم بولغاچ بر خاتون آلونك غالب بولووینیده کورساتمکده‌لر. شونلقدن آوروپا محررلرینك اسلامیتنی وحضرت رسول‌نی خاتونلرغه دشمانلقده عیبلاولری واسلامیت طرفدارلرینك عیبلرینی اصل اسلامغه حمل قیلولری جمله‌سیده حقسز وحقانیتسزلکدر. اسلامیت طرفدارلرینك عیبلری باری عادتلرگنه بولوب حقیقت اسلامیه‌گه منافی وشونك ایله برابر ضررلیدر. عمر حیام اوزینك «ربانیت» نام اثرنده بیك طوغری بولارق: «اسلامنك هیچ یتوشمگان یری یوق، بار عیب بزنك اوزمزده» دیمشدر.

اسلامیت فوق العاده بیوك وگوزل اش قیلدی: اوّل عربستانده هیچ براعتبارلی بولماغان خاتونلرنی ایرلر کوزنده کوتاروب، عربستانده آگارچی ایشتولمگان وکورلمگان اهمیتلی حقوقلر بیروب آنی شفقتلو زوجه وآنا یاصامشدر. آنلرنك اول حقوقلرنی آگلادقلری وآنلرنی صاقلادقلری شول واقعه ایله بیك گوزل اثبات قیلنمقده‌در:

حضرت رسول (صلعم) نك وفاتی بعدنده حضرت عمر، مسجدده بر وعظ سویلاب، وعظنده مهرنك لازم بولماوی حقنده بعض بر شی بیان قیلمش ایسه‌ده، مسجدده حاضر بولغان بر خاتون طوروب: «موحدلر خلیفه‌سی! بزگه جناب حق وآنك رسولی طرفندن بیرلمش نرسه‌نی بتروگه حقلی دگلسك» دیمش. حضرت عمرده مذکوره‌نك شول سوزی صوگنده ایتدکی سوزندن قایتمشدر.

بعضیلر حضرت رسول نی «تستر ویابلو» نی ایجادده عیبله‌مکده ایسه‌لرده — آنلرنك بو معامله‌لری بتونلای حقسزدر. تستر، شرقده حضرت رسول‌دن بیك کوب وقتلر مقدم اوك موجود بولمشدر. بو اش آنچق عربلر آراسنده‌غنه بولمامش: صوگره‌دن ظاهر بولسه‌ده بو اشده

حضرت رسول نڭ بر تورلیده مداخله‌سی یوقدر. تاریخ اسلامده رسول اللهنڭ واصحابنڭ زوجهٔ مکرمه‌لرینڭ محاربه وسفرلرده ایرلری ایله برابر بولولری مذکوردر. حضرت عائشه، ایرینڭ وفاتی بعدنده عسکرگه رئیسه بیله بولمشدر. تستر وحجاب ایسه حضرت رسول دن بیك کوب وقتلر صوڭ، عربلر باشقه ملتلر ایله قاطشوب آنلرنڭ اخلاقلری تأثیر قیلغاننڭ بعدنده‌گنه ظاهر بولمشدر. خاتونلرنی منگولك یابلوده آصراونی تله‌مکده بولغان آدملر، اوزلرینڭ دعوالرینه دلیل قیلوب «تستر الزینة» هم «حجاب» حقنده‌غی آیتلرنی کیتوره‌لر. شول قدرلیسی اعتباره آلنسونکه، حضرت رسول وقتنده بدوی عربلر وآنلرنڭ خاتون قزلری کیومگه آرتق التفات قیلمادقلرندن رسول اللهنڭ قارشیسینه کیلوب استه‌دکلری صورتده اوطره‌شلر ویاطمشلردر؛ البته، بو اش رسول الله نڭ قلبینه اوخشامامش وشونلقدن «زینتلرنی یاشرورگه» امر وارد بولمشدر. شوندن صوگره خاتونلر بدنلرینی قاپلی باشلامشلر؛ یوز، موین وباش ایسه همیشه آچق قالمشدر. بو وقتلرده مشرکه‌لر، حضرت رسول گه ایپه‌رگان مؤمنه‌لرنی استهزا قیلوب، آنارغه تورلی افترالر سویله‌دکلرندن پیغمبرمز (صلعم) مؤمنه‌لرگه پرده‌لرینی دخیده توبه‌نراك توشرورگه امر قیلمشدر. دیمك — بونڭ بار سببی مؤمنه‌لرنی مشرکه‌لرنڭ استهزالرندن وافترالرندن قوتقارمق‌در. بو ایسه وقتلیغنه بولغان بر تدبیر بولوب، یوقسه شریعتنڭ اقتضاسی دگلدر. حضرت رسول اوزینه ایپه‌رگانلرنی غایت یاراطدقندن هر حالده آنلرنی اوڭغایسزلقلرندن صاقلارغه طرشمشدر.

رسول علیه السلام: «سزنڭ خاتونلرگز، اوزلرگز، آتالرگز، بالالرگز، یاقین قرداشلرگز وآنلرنڭ خاتونلری آلدنده وقللر آلدنده پرده‌لرینی آچا آلالر» دیمشدر. بو ایسه بزم سوزمزنی تقویه قیلادر. چونکه بو نهینڭ سببی اقتضای شریعت بولسه، خاتونلرغه خاتونلر آلدنده یوزلرینی

آچارغه دیماس ایدی. چونکه خاتونلر طبیعی بر برلرندن قاچمیلر، بناءً علیه «حجاب»نكٔ بار سببی: مؤمنه‌لرنی، مشرکه‌لرنكٔ استهزا و افترالرندن حمایه بولمشدر. ترکیه‌نكٔ بر مشهور محرره‌سی «مشهوره مسلمه‌لر» نام اثرنده «حقیقت — حقیقتدر. حضرت رسول نـكٔ خاتونلرغه مناسبتینه هیچ بر شی طاپ یاسی آلمایه‌چق» دیمکده‌در. رسول الله وخلیفه‌لر زماننده مسلمه هر معامله‌سنده حره بولارق ایرلر ایله قاطشمش، یورطنده قوناقلر قبول قیلمش ومسجدلرنی زیارت قیلمشدر. بر وقتده رسول علیه السلام ابو بکر رضی الله عنه‌نكٔ قزی حضرت اسمانكٔ بیك نیچکه کیومده یورگانلگینی کوردکنده: «اسما! خاتونلرنكٔ یوزلرندن وقوللرندن باشقه بدنلرینكٔ کورنووی کیلشمی» دیمشدر. بو وقتلرده حتی شویله بر عادت هم بولدغی روایت قیلنمقده‌در: یاش طول خاتونلر، عمومی یرلرگه ایرلر ایله طانشور ایچون کیلمکده بولمشلر. طول خاتونلر، بوندی جمعیتلرگه غایت گوزل کیوملرده، آرتق ماتور صورتده کیلدکلرندن قارتلرنكٔ آچولرینی کیتورمشلر؛ قارتلر حضرت رسول گه شکایت قیلمش ایسه‌لرده، رسول الله آنلرغه: «جناب حقنكٔ، بیردکی نرسه‌سینی مین طییه آلمیم» دیه جواب بیرمشدر.

ابتدای اسلامده، رسول الله‌نكٔ اوزندن دین مبین اسلامنی قبول قیلغان مؤمنه‌لر، کوب وقتلرده مسجدلرده، جمعیتلرده جیونلرده حاضر بولارق انتشار اسلامگه کوب خدمتلر قیلمشلر: نطقلر، خطبه‌لر ووعظلر سویله‌مشلر. بو مقدس خدمتی التزام ایتکان خاتونلردور سعادتك غایت کوب بولمشلردر. تاریخ اسلام، آنلرنكٔ بیوك اشلری، فداکارلقلری، آغر حاللرده صبرلقلری وشولوق وقتده عائله‌لرینه محبتلری ایله طوایدر. آنلرنكٔ بیوك اسملری، مرور زمان ایله گنه تاریخ صحیفه‌لرندن یوغالمیدر. ابتدای اسلامده بولغان بیوك مؤمنه‌لرنكٔ اسملری تاریخ اسلامده غایت

نورلی صورتده یالتراب، آنلرنڭ حرکت ومعامله‌لری همیشه اوزلرینڭ
هیبت وعظمتلری ایله مؤرخلرنی تعجبکه صالمقده‌در.

ابتدای اسلام مؤمنه‌لری — بیوك خاتونلردر. اسلامیت، جاهله
ووحشیه عرب خاتونلرینی بیوك شرف وشهرته نائل قیلمشدر.

رسول الله نڭ، خاتونلرنڭ حاللرینی یاخشیلاطوغه دائر بولغان
نطقلرینی، خاتونلر فوق العاده شادلق وتشکر ایله قبول قیلغانلر.
مشهور فرانسوز محرری رینان: «خاتونلرنڭ اعتبار وتوجهلری حضرت
رسولنی بیك کوب یوواتمشلر، خاتونلر آنڭ قایغولرینی کوروب اوزلرینڭ
فائده‌لری ایچون اجتهاد قیلغان آدمنی یاراطمشلر» دیمشدر.

اسلامیتنڭ ابتداء ظهورنده فوق العاده عجیب طبیعتلی آدملر
بولمشدر. بو بیوك دورنڭ ایكٔ مشهور آدملری بولغان: حضرت عمر
ایله حضرت علی‌دن باشقه ایکی خاتون: حضرت عائشه وحضرت فاطمه
بولمشلر. حضرت خدیجه ایسه اوزینڭ انسانیتی وعفتی ایله مشهوره‌در.

اسلامیتده خاتونلرنڭ حاللرینی دورت دورگه تقسیم ممکندر: برنچیسی
حضرت رسول‌دن امویلرنڭ پادشاهلقلرینه قدر؛ ایکنچیسی امویلردن
عثمانلی ترکلرینڭ ایام حکومتلرینه قدر؛ اوچونچیسی مذکور ترکلرنڭ
اثنای حکومتلری ودورتنچیسیده خاتونلرنڭ تمام هلاکت درجه‌سینه
توشولری دوریدر. برنچی دور مسلمه‌لری، غایت یاخشی طبیعتلی،
اخلاقلی، اسلامیت یولنده بیوك فداکارلق ایله مشهوره‌درلر. چین وصاف
اعتقاد، عاقله حقلرینی تماما صاقلاو وهر شیلرینی فدا قیلورغه حاضرلك.
بو دور مسلمه‌لرینڭ متصف بولغان صفتلری وامتیازلریدر. حضرت خدیجه
اوزینڭ مالارینی، اسمینی یوغالتوب حتی جانینه ضرر کیلو احتمالی
بار ایسه‌ده، اوزینڭ هر شیئی مقتدر بولغان قوتلی یاقینلرینڭ فکرلارینه
و آنلرنڭ رضالقلرینه قارشی، اول وقتده مشهور بولماغان وعربلرنڭ هر
اشلرینه، اعتقاد ودینلرینه، عادتلرینه فوق العاده برجسارت ایله قارشی

چقغان پیغمبرمز محمد (صلعم) گه باراد ر. حضرت خدیجه، رسول اللهنڭ کونلرینی یاقترتمشدر. نیچه مرتبه‌لر حضرت رسول آکار تمام قایغوروب، باشقه‌لر طرفندن خورلانوب، مسخره قیلنوب، روحا وجسما آروب قایتمش! نیچه مرتبه‌لر حضرت خدیجه اوزینڭ محبتی، سویووی ویومشاق، لذتلی سوزلری ایله آکار بیوك اشنده دوام قیلو ایچون یاڭی قوّت بیرمش! حضرت خدیجه، ایڭ اوّل، رسول اللهنڭ کیتوردگی دینینی تصدیق قیلوب، عمری بوینچه آنڭ ایڭ صادقه دوستی ویولداشی بولمشدر. شیمدی وفات بولغان ایران معارف ناظری سلطان اوزینڭ «خیرات النساء» نام اثرنده: «رسول الله، زوجهٔ مکرمه‌سی بولغان حضرت خدیجه‌نڭ وفاتی صوڭنده آنی هر وقت خاطرینه توشرمش وشول وقتلرده مبارك کوزلرندن یاشلرینی توکمشدر» دیه. بعض خاتونلر، ایرلرینڭ حضرت رسول یولینه قصدا طاشلادق تیکانه‌کلری وشونڭ کبك شیلری یاشرین آلوب طاشلامشلردر. اسلامیتنڭ ابتداء ظهورنده، کوب وقتلرده حضرت رسولنڭ اطرافنده خاتونلر بولوب، بعضیلری آنڭ باشینه مشرکلرنڭ طاشلاغان چوپلرینی آلمشلر وبعضیلریده آیاغنده بولغان جراحتلرینی چوپراکلر ایله باغلامشلردر. قریشلرنڭ رئیسلری ورسول علیه السلامنڭ برنچی دشمانی بولغان ابوسفیاننڭ ام حبیبه نام قزی ایرندن وآناسندن یاشرین صورنده اسلامیتی قبول قیلوب باشقه مسلمانلر ایله، مکه‌ده قورقنچ بولغانلقدن خبشستانغه هجرت قیلمشدر. باری خبش پادشاهینڭ حمایه‌سی سایه‌سنده‌گنه آنلر اولمدن قوتولمشلردر. خبشستانده بیك کوب آغرلقلر کورگاننڭ صوڭنده ام حبیبه یاڭیدن عربستانغه قایتمش ورسول اللهنڭ یورطنده همیشه مشرك بولغان ابوسفیانی آنی زیارت قیلمش؛ ابوسفیان، حضرت رسولنڭ هر وقت اوطورا طورغان اورنینه اوطورمق بولسه‌ده، قزی: «سیڭا آنده اوطرورغه یارامی» دیمش. ابوسفیاننڭ: «نه ایچون؟» سؤالینه‌ده ام حبیبه شوندوق: «بو

اورنده رسول الله عالمنڭ خالقی بولغان جناب حققه عبادت قیلا؛ سینڭ کبك مشرکلر ایسه انسانلرنڭ اوزلری طرفندن یاصالغان وجانسز شیلرگه ایمان کیتوردکارندن بو مقدس اورونغه اوطرورغه حقلی دگللر؛» دیه جواب بیرەشدر. قزینڭ بویله جوابی صوڭنده ابو سفیان: «بو ساخر خاتونلرنڭ بارسینده سخرلاگان بولسه کیراك قزم!» دیوب آچولانوب چغوب کیتمشدر.

حضرت عمرنڭده اسلامیتنی قبولینه بر خاتون سبب بولمشدر. حضرت عمرنڭ کم ایدکی واسلامیت ایچون نیلر قیلدغی دگل مسلمانلرغه بلکه بتون دنیاغه مشهوردر. حضرت عمرنی بر عالم: «اسلامیتکه داقر شیلرنی حل ایتوچی وکیسوچی پچاق» دیه توصیف قیلمشدر. حضرت عمرنڭ اسلامیتنی قبول واقعەسینی ابو الفریددن اقتباسا، یوغاریده بر مرتبه ذکر ایتلمش مشهور رینان شویله بیان ایتەدر: «ابتداء اسلامده مسلمانلرنڭ ایڭ برنچی وقوتلی دشمانلری اول بولمش. آنڭ آچووی، اسلامیتنی یاڭیغنه قبول قیلغانلر وشونلقدن قاچوب یورگانلرگه بیك قورقونچلی بولمشدر. بر وقتده اول حضرت رسولنی ومسلمانلرنی اولترو اویی ایله مسلمانلر طورا طورغان یرگه کیتمش. لکن یولده آنڭ قرداشی بولغان نعمان اوچراب، آنڭ قاچ ایله بولدغینی کوروب قایده باردغینی صورامش، وآنڭ مقصودینی آڭلاغاچ: «سین آچووڭ ایلەگنه یوریسڭ، نه ایچون سین اوزڭنڭ عائلەڭدن، سیندن رخصتسز یاڭی دیننی قبول قیلغان یاقینلرڭنی جزا قیلمیسڭ؟» دیمشدر. وعمرنڭ «آنلر کملر صوڭ؟» سؤالینەده: «کیاوڭ سعید ایله قرداشڭ فاطمه» جوابینی بیرەشدر. عمر کیاوینڭ یورطینه چابوب کیته: سعید ایله فاطمه ایسه بو وقتده قرآندن بر نیچه آیتنی اوقومقده بولوب، عمرنڭ آیاق طاوشلری ایشتلگاچ فاطمه تیری کبك بر شیگه یازلغان آیتلرنی یاشرمش. حضرت عمر کروب: «مین نی ایشتدم؟ سز قلله نیندی سوزلرنی آقرنغنه اوقومقده

ایدگز...» دیسه‌ده فاطمه: «یوق، سین یاگلشمشسلگ» دیمش. حضرت عمر: «سز برنرسه اوقی ایدگز. مین سزنلگ (محمد) نلگ دینینه کردکگزنی بلام» سوزلری ایله سعیدکه هجوم قیلمش ایسه‌ده، فاطمه ایرینی اوزی ایله قاپلاپ ایکیسی برگه: «درست، بز مسلمانلرمز، بز جناب حقغه وآنلگ رسولینه اشانامز. استه‌رسلگ — بزنی اولتر!» دیمشلر. عمر صوقر آدملر کبك هجوم قیلوب اوزینلگ قرداشی فاطمه‌نی یارالی وصوگره آنلگ جراحتندن آقدغی قاننی کوروب شوندوق آچووی باصولادر. نهایت قرداشندن: «اوقودفگز یازونی میگا کورساتوگز» دیوب صوریدر. فاطمه اوّلی: «بیرسه‌م سین جرتارسلگ» دیسه‌ده، عمر جرتمایه‌چغینه آنط ایتکاچ نهایت یازونی یاشرگان اورنندن آلوب بیره‌در. عمر بر نیچه یولنی اوقوغاچده: «نه قدر گوزل! نه قدر هیبتلو! رسول الله حاضر قایده؟ مین آنلگ دینینی قبول قیلامن!» دیه قچقرمش وشول صورتله عمر، حضرت عمر بولمشدر.

برنچی‌دور مسلمه‌لرینلگ ایلگ بیوکی وشهرتلیسی رسول الله‌نلگ قزی حضرت فاطمه‌در. گوزل طبیعتی، عائله‌سینه صداقتی وامور عامه‌یه تأثیری ایله شهرت قازانمش حضرت فاطمه هردور وهر یر خانونلرینلگ ایدیئالی اتخاذ قیلناچق ایسه حقلیدر. بز آنلگ نه صورتده بولدقینی، هندلی ادیب امیر علی‌نلگ گوزل اثرندن آلوب بیان قیلاچقمز. امیر علی جنابلری آنلگ صفتلرینی فوق العاده عجیب صورتده، ایلگ موثوق اثرلردن آلوب ذکر قیلمشدر. رسول الله نلگ ایر بالالری وفات بولوب بتکاچ حضرت فاطمه آتاسینلگ بار محبتینی اوزینه جلب قیلمشدر. حضرت فاطمه اوزینلگ گوزل تربیه آلووی سایه‌سنده، یاخشی تربیه قیلنمش یاقینلری ایله بر درجه‌ده بولمشدر. آنلگ وقاری وطبیعتینلگ گوزللیکی یاشی نسبتنده آرتمشدر. اون آلتی یاشنده حضرت علی ایله نکاحلانوب، آنلرنلگ بر برلرینه بولغان محبتلری، عائله سعادتینی

صاقلاولری وبالالرینه شفقت ومرحمتلری، مسلمانلر آراسنده همیشه مشهوردر. بو یاش وآز عائله، اوزینك طورمشینك عادیلیگی وبختیارلغی سایه‌سنده، آز وقت ایچنده باشقه‌لرغه نمونه بولمشدر. حضرت فاطمه گرچه حضرت (رسول) نلك قزی ایسه‌ده، یورط خدمتلرینی وبالالرینی اوزی قارامش وآتاسینك دینینی قبول قیلغانلرنی بر وقتلرده اونوتمامشدر. اوزینك یورطنده ومسجدلرده حضرت فاطمه، ایرلرگه وخاتونلرغه وعظلر سویله‌مشدر. آنلك سویلاگان وعظلرینك بیك کوبلری بزنك وقتمزغه قدرلی صاقلانوب، اول سوزلرده اظهار قیلنغان کمالت وبیوکلك شیمدیلیگی وقت ایرلرینه‌ده مابه‌الافتخار بولا بله‌چکدر. حضرت فاطمه، مدینه‌لیلرنك عادتلرینه اخلاقلرینه بیوك تأثیر قیلا آلمشدر. مدینه خاتونلری ایسکی روما مملکتی آنالری کبك: هر وقت اشده، هر وقت اصلا آرمی بالالرینی قارامقده، آنلرغه ممکن قدر یاخشی تربیه بیروده بولمشلر. مدینه خاتونلری هر وقت بیوك عالملرنك وعظلرنده حاضر بولوب، تورلی فنلر تحصیل قیلمشلر وبالالرینی، ایکنچیلرنك یاردملرندن باشقه اوزلریگنه تربیه قیلا آلمشلر، جمله‌دن برسی، ابتداء اسلامده علم حقوقده برنچی عالم بولغان ربیعه‌نلك آناسی شویله بولمشدر.

ایکنچی دورده یعنی امویلر هم عباسیلر خلافتنده مسلمه‌لر دخیده آلغه‌راق بارا؛ طبیعتلرینك یاخشیلقلرینه نزاکت عقل هم قوشولادر. امویلرنك ایام حکومتلرنده آنلر ایرلر ایله برابر صورتده تربیه قیلنمشلردر. اول وقتنك قزی شریعت علملرندن باشقه شعر، ادبیات هم حسن خط اوگرانمشدر. قصقه‌سی: دورثانی قزی اوزینك دقتینی جلب قیلغان فنلرنك هر قایوسینه‌ده کمال محبت ایله بیرامشدر. هشام هم ولید خلافتنده خاتونلر بر نرسه‌ده‌ده ایرلردن کیم بولمامشلردر. بو دورده خاتونلرنك علوم وادبیات ایله شغلله‌نولری یالگز یوغاری صنفلرده‌غنه بولمی، حتی ایك توبان صنف خاتونلریده اوزلرینك علوم وادبیاتده مهارتلری ایله

بیوكناملر قازانمشلردر. بو دورده برنچیلك چاچکه‌سی امام حسین رضی الله عنه‌نڭ قزی سکینه خانمنڭ قولنده بولمشدر. عربلرنڭ مشهور برادیبلرینڭ دیدکنچه: «سکینه خانم، اوزینڭ جمالی، عقلی، یاخشیلغی ونسبی ایله برنچی‌در». ایام خلافتده «ترقی» نام اثرنڭ محرری، آنڭ حقنده: «اول، اوزینڭ عصرینڭ ایڭ برنچیسی بولمشدر؛ سکینه خانم اوزینڭ نسبی، بلووی ونزاکتی ایله جمله‌نڭ محبتینی واحترامینی جلب قیلمش» دیمکده‌در.

فرانسیه عالملرندن بولغان پیررون شولوق سکینه خانم حقنده: « اول اوزینڭ عصرینڭ ایڭ برنچی خاتونیدر؛ ایڭ ماتور، ایڭ عفیفه‌در» دیمش. اول اوز عصرینڭ ایرلرینه وخاتونلرینه‌ده فوق‌العاده صورتده تأثیر قیلمش وشونڭ ایله برابر بعض مودالرده چغارمشدر. لکن سکینه خانمنڭ بار اهمیتی یالگز موداده‌غنه بولمی، بلکه آنڭ بار نفوذی وبار اهمیتی انسانلرغه معنوی تأثیرنده‌در. آنڭ یورطی، اول وقتنڭ بیوك ادیب وشاعرلرینڭ وحقوق شناسلرنڭ جیولا طورغان اورنلری بولوب، باشقه‌لرده آثار تقلیدا مذکور بیوك آدملرنی اوز یورطلرینه جیارغه طرشمشلردر؛ سکینه خانم اوزینڭ یاننده بولغان قزلری ایله، مملکتنڭ هر طرفندن کیلگان قوناقلرنی قبول قیلارق بعضیلرینه کیگاشلر بیرمش، بعضیلرینه یاردملر قیلمشدر. اول اوزینڭ مجلسنده حاضر بولغان آدملرنی اوزینڭ عقلی، نزاکتی وصحبتی ایله فوق‌العاده صورتده شادلاندرا آلمشدر. سکینه خانم گوزل وشولوق وقتده قاطی بر منقد بولدغندن جمله‌نڭ احترامینی جلب قیلمش ایسه‌ده بعضیلرنڭ بو حسلرینه بر آز قورقوده قاطشقان بولسه عجب دگلدر. گرچه سکینه خانمنڭ منسوب بولدغی هاشمیلر ایله شام حکمدارلری بولغان امویلر دائمی دشمانلقده بولدقلرندن آنی هر وقت بر یاراماز اش ایله عیبله‌رگه حاضر بولمش ایسه‌لرده — سکینه خانم اوزینڭ کمال عقل ایله حرکت

ایتووی سایه‌سنده، آنلرنك آچولرینی جلب ایته‌چك بر اشده قیلمامش؛ حتی معاصری بولغان حکمدار ولیدنك زوجه‌سیله یاخشی مناسبتده بولنمشدر. ولیدنك زوجه‌سی سکینه خانمنك گوزل صفتلرینی یاخشی تقدیر قیلمش بولدقدن سکینه خانم آنك آرقاسنده بتون خلیفه سراینه تأثیر قیلا آلمشدر.

شیمدی امویلرنك صوڭنده کیلگان عباسیلر دورینه اعتبار قیلالم. بو دورده عرب مدنیتی تدریجی صورتده اوزینك کمالت نقطه‌سینه ایرشوب صوڭره تمام انقراض حالینه کیلمشدر. عرب مدنیتینك باشلیچه انقراضینك سببی: آسیاچوللرندن وحشی تاتارلرنك هجوملریدر. بو دور خاتونلریده همیشه آلدن بارالر؛ همیشه تورلی فنلرده مهارتلری ایله شهرت کسب ایته‌لر؛ مکتب ومدرسه‌لرده درس بیره‌لر. مشهور امام شافعی حضرتلرینك مربیه‌سی مشهوره زاهده نفیسه بولمشدر.

لکن، مع التأسف، خاتونلرنك معیشتلرنده ناچارلق جهتینه بر آز تبدلات باشلانادر. عباسیلر دورنده عرب مدنیتینك کمالت نقطه‌سینه ایرشدکی کبك خاتونلرنگده ترقیلری اوزینك کمالت درجه‌سینه یتشوب صوڭره بیك تیز توبان توشه‌در. بونكده سببلری: اخلاقلرنك بوزلووی، عائله سعادتینی صاقلاونك آزایووی، باشلیچه سببی ایسه ایرانیلرنك اوز قوللرینه بیوك نفوذ آلولریدر. ایرانیلر، گرچه عربلر طرفندن ضبط قیلنمش بولسه‌لرده عباسیلر دورنده نفوذ تام کسب قیلمشلردر. قرون اولی‌نك بیوك آدملرندن بولغان اسکندر کبیر وآنك خلفلری اخلاق، طبیعت وعادت جهتندن حقیقی ایران پادشاهلرندن برده آیرلمامشلر؛ شولوق اخلاق، طبیعت وشولوق عادتده بولدقلری تاریخ ایله مثبتدر. اسکندر کبیر وآنك خلفلرینه کیلگان اش عباسیلرنگده باشلرینه کیلمشدر. آنلر ایرانیلرنك یاردم ایتولری سایه‌سنده خلافتی قوللرینه آلغانلقلرندن، اوزلرینك ایرانیلرغه بولغان محبتلرینی باشره آلمامشلردر. برمکی

فامیلیه‌سینه منسوب بولغان بیك کوب آدملر، خیلی وقتلر بتون مملکتنڭ اداره‌سینی اوز قوللرنده طوطمشلردر. بغداد، ایران شهرلری صورتنده تأسیس قیلنوب بعض سرایلری ایراندن کیتورولگان ماده‌لردن بنا قیلنمشدر. بعضیلر خلیفه‌لرگه یارار ایچون، بعضیلرده صاف عرب نرسه‌سینه دشمانلقدن ایران عادتینی، مودالرینی وموسیقه‌سینی قبول قیلمشلر. ایرانیلر اسلامیتکه، اوزلرینڭ بیك کوب عادتلرینی قوشوب، ﷲ نیقدرلی مذهبلر چقارمشلر وعرب مدنیتینڭ اساسینی بوزمشلردر. هارون الرشید، مهدی وباشقه‌لر دورنده ساسانیلر وامثالی زور قوّت صاحبلری بولمشلردر. بو یاڭی حرکت، البته، خاتونلرغه سرایت قیلوب آنلر اوّللری آقرنلابقنه بولسه‌ده اوزلرینڭ اختیارلرینی وحریتلرینی قوللرندن بیباردیلر، ایرانیلرده ایسه خاتونلرنڭ قاچوب یورطلرده اوطورولری وتعدد زوجات ایسکیدن قالغان «مقدس» بر عادت بولمشدر. عباسیلر دورنده قزلر خاتونلر طرفندن تربیه قیلنمش ایسه‌لرده — مربیه بولاچق خاتونلنڭ ایڭ اوّل اوزینڭ اثرلری ایله شهرت قازانووی شرط یاصالمشدر. بوندی خاتونلرنڭ وظیفه‌لرینی بیوك آدملر برسی برسندن اوزدرو ایچون ﷲ نیقدرلیگه تیکزمشلر، بوندی مربیه‌لر ایله احاطه قیلنغان بیوك صنف قزلری ایڭ اوّل یازو، قرائت، صوڭره موسیقه، ادبیات وشعرگه اوگراتمشلردر. آنلر بعضا ایڭ ماهر شاعرلر ایله علم عروضده وباشقه فنلرده مباحثه‌ده بولنمشلر، ایرگه باردقلری صوڭنده آنلر اوزلری صالونلر آچوب، بزنڭ عصرمزده‌غی آوروپا خانملری کبك، عصرلرینڭ ادیبلرینی، شاعرلرینی وباشقه شولار شیکللی عالملرنی جیارغه اجتهاد قیلمشلر، شول جمله‌، بو صالونلرنڭ هر قابوسی آیرم بر آقادیمیه صورتینه کروب، آنلرده هر کون هر تورلی فنی مسئله‌لر محاکمه قیلنمشدر. بو عصرنڭ مسلمه‌لرینڭ معیشتلرنده بر آز اوزگارش کورنمکده‌در. صالونلرغه کرو آغر بولوب بیك کوب خدمت ووقت لازمدر. چونکه کیوملر ملڭ تورلیگه

ایله‌نوب تورلی بویاولر استعمالی موداغه کرمش وبتون عالم خاتونلرنده موجود بولغان «قیلانو» بیك یاخشی وگوزل صانالمشدر. بو صورت خاتونلر هر وقت قوناق قبول قیلورغه حاضر طوررورغه مجبور بولدقلرندن، آنلر اوزلرینی اوکَغایسزلاماز ایچون ایسکی سوریه، میسوپوتامیه هم ایران خاتونلری کبك شیره‌الر (پرده‌لر) یاصاب، بولارنك آرتلرنده اوطورروب قوناق قبول قیلورغه اویلامشلر. بو ایسه خاتونلرنك عربلر آراسنده اعتبارلرینك بتووینك باشی بولدی. مرور زمان وایرلرنك ایرانیلرگه تقلیدلری ایله بو پرده بارا بارا ایر ایله خاتون آراسینی بتونلای آیردی. شولای بولسه‌ده بو وقتده یعنی ۹ نچی هم ۱۰ نچی عصرلرده خاتونلرنك حاللری اوّلگی کبك همیشه ایرکین ایدی. بیوك آدملر کیك سرایلرده طورروب، بو سرایلر ایرلر هم خاتونلر قسمینه آیریلوب ایرلر قسمنده کابینیت بولوب خاتونلر قسمنده صالون، بودوآر هم یاتاق بولمه‌سی بولمشدر.

بو ایکنچی قسم — حرم تسمیه قیلنمقده‌در. فاطمهٔ علیه خانم: «اول وقتده‌غی حرملر، حاضرگی حرملرگه بر جهتدنده اوخشاماغانلر. اول وقتنك حرملری، حاضرگی آوروپا خانملرینك صالونلری کبی بولمشدر. خاتون اوزینك یاغنده استه‌دکی آدملرنی قبول قیلوب مجلسلر یاصامش، ایری ایسه اوزینك یاغنده اشی ایله مشغول بولا آلمشدر» دیمش. بوندی خاتوننك نیچك بولدغی، اوزینه ویاننده‌غیلرغه نیچك قارادیغی وتأثیری نیچك بولدغینی آکلاطمق ایچون بز آنلرنك بعضیلرینی ذکر ایته‌چکمز:

عباسیلرنك برنچیسی بولوب بیك کوب قان توکدگی ایچون السفاح لقبینی آلمش ابو العباس‌نك زوجه‌سی ام سلمه اوزینك نفوذی ایله ایرینه بیك یاخشی صورتده تأثیر ایتوب آنی کوب وقتلرده یاکی قان توکولردن توقتانمشدر. عرب مؤرخلرندن بولغان مسعودینك دیدکنچه: «ابو العباس زوجه‌سینك مصلحتندن وبعضا رضالغندن باشقه هیچ بر اش

اشلهمامشدر». خلیفه مهدینڭ زوجه‌سیده ایرینه بیوك تأثیر قیلوب، هر وقت آچیقدن آچیقغه مملکت اشلرینه قاطشمشدر. خلیفه مهدینڭ اسمی، بعض بر احسانلری وباشقه اشلری ایله تاریخده قالمش ایسه‌ده حقیقت حالده آنڭ بو اشلرینڭ جمله‌سیده زوجه‌سینڭ گوزل تأثیرینڭ نتیجه‌سیدر. آنڭ زوجه‌سی، سرایده مملکتنڭ بیوك مأمورلرینی، مشهور شاعرلرینی وادیبلرینی قبول قیلمش؛ اوزینڭ احسانی ایله خلقنڭ محبتینی جلب ایتمشدر. هارون الرشیدنڭ زوجهٔ مکرمه‌سی زینب خانم ایله سیگلیسی عالیه خانمده اوزلرینڭ گوزل صفتلری ایله تاریخده نام قالدرمش بیوك خاتونلر جمله‌سندندر. خیالی قهرمان درجه‌سینه منه‌رلگان هارون الرشیدنڭ زوجهٔ مکرمه‌سی زبیده خانمنڭ علویتی ونزاکتی حقنده «میلڭ بر کیجه» نام کتابده بیك کوب شیلر یازلمش بولوب، زبیده خانمنڭ کم ایدیکی اول حکایتلردن بیك یاخشی آڭلاشلمقده‌در. لکن بز، بو عجیبه خاتون حقنده بیك آز شیلرنیگنه ذکر قیلا آلاچقمز، که آنلرده شولاردر:

زبیده خانم، هارون الرشیدکه بارغاچده اوزینڭ اطرافینه بیك کوب عالملر، موسیقه‌چیلر وادیبلر جیوب، صوڭغیلردن «سیده» لقبینی آلمشدر. آثار بیوك نام بیرگان اشی — فقیر شاعرلرگه وادیبلرگه قیلدغی یاردملریدر. بغداد شهرینڭ فوق العاده گوزللیگی، بیك کوب غریبلرگه اورون بیرگان کروان سرایلری، فقیرلر ایچون صالنغان بوش مونچه‌لری، مسجدلری جمله‌سیده زبیده خانمنڭ جوەردلغی سایه‌سنده وجوده کیلمشلردر. اول مملکتنڭ باشقه طرفلرینیده خاطرندن چغارمامش: خزینه طرفندن صالنمش بنالر، قایسی برده بولسه بولسون، اول شوندوق آنلرنی توزاتورگه، لازم ایسه یاڭیدن صالدرورغه اجتهاد قیلمشدر. زبیده خانمنڭ، مکهٔ مکرمه‌گه صو یولی یاصاتووی، آنڭ اسمینی قیامتکه قدرلی باقی قیلمشدر. بو چیشمه «عین زبیده» اسمی ایله مشهور بولوب، حاضرگی کونده‌ده موجوددر. حاضرگی وقتده‌ده، مکهٔ مکرمه‌نڭ صو صاتوچیلری: «عین زبیده صوی

زبیده‌نڭ کوزی شیکللی صاف!» دیه اورامارده قچقروب یوریلر. زبیده خانم گرچه بیوك بر خلیفه‌نڭ زوجه‌سی بولمش ایسه‌ده، هیچ بر تکلفسز طورمش وفقیرلرنی هیچ بر طارطنمی سراینده قبول قیلمشدر؛ اول، اوزینڭ شفقت ومرحمتی، آچق یوزلیلیگی ایله فقیرلرنڭ ومسکینلرنڭ صنق قلبلرینی طابمشدر. شرق ادیبلری، آنڭ حقنده شویله بر واقعه‌نی ذکر ایته‌لر: هارون الرشید زوجه‌سی زبیده‌نی فوق العاده صورتده سویمشدر. بر کیچ، آی یاقتیسنده برگه یوردکارنده زبیده خانم ایرنده: «سین، صو قزلرینی نیچك دیوب اویلیسڭ؟» دیه صورامش. هارون الرشید ایسه اویلامایچه شوندوق: «اگر سین، صو قزلرندن گوزلیراك دگل ایسه‌ڭ — بندن آیریلاچقسڭ!» دیه جواب بیرمشده، بو طرز سوزلرنڭ عربلرده ایسکیدن قالمش عادت اقتضاسنچه طلاقنی مفضی بولدغینی خاطرینه توشروب، قایغوسندن نی قیلاچاغینی بلمی سراینه قایتمش؛ سرایده آگار مشهور شیخ بهلول قارشی کیلوب، قایغوسینی سویلاب، مشار الیه شیخدن: «جناب حق انسانی، باشقه مخلوقاتنڭ جمله‌سندن گوزل ایتوب یاراطدی. سزنڭ زبیده‌گز ایسه — صو قزلرندن میڭ مرتبه آرتغراق» سوزینی ایشتکاچکنه اوّلگی حالینه قایتمشدر.

عربلر، اوزلرینه بیك کوب یاخشیلقلر قیلغان زبیده خانم حقنده، شونڭ کبك بیك کوب حکایه‌لر چغاروب، آنڭ اسمینی بیوك احترام ایله یاد ایله‌شلردر.

بو دورنڭ مشهوره‌لرینڭ ایکنچیسی هارون الرشیدنڭ سیگلیسی عبیده‌در. عبیده‌ده گوزل اخلاقلی، زکیه ومحسنه بولوب، عصرینڭ هر عادتینی اجرا ایله‌مشدر. هارون الرشید سیگلیسینی غایت سودکندن بیوك مجلسلرده، حکومت اشلرنده هم مملکتنڭ عالملری، ادیبلری ایله بولغان مصاحبه‌لرده زوجه‌سی زبیده ایله آنی هر وقت یاننده طوطمشدر. یوغاریده ذکر قیلغانغه بناءً: عباسیلرنڭ خلافته کیچولری ایرانیلر سایه‌سنده

بولدقلرین آنلر دائما عربلرگه ایران عادتلرینی کرتورگه اجتهاد ایتەرك بیك کوب اشلرده اوّللری حکم سورگان ساسانیلرغه تقلید ایلەمشلردر. ایرانیلرنك تأثیرلری، خصوصا هارون الرشید دورنده قوّتلەندی: آنك کوب وزیرلری وسرای کشیلری ایرانیلر ایدی؛ آنلرنك آرالرنده ایك قوّتلیلری برمکیلردر. حربیه مأمورلرینك بیوکی وصدر اعظمنك اوغلی بولغان جعفر برمکی هاروننك سیگلیسی ایله سویشەشلر؛ ایکی یاش آدمنك بر برسینه محبت باغلادقلرینی هارون بیك تیز سیزوب، آنلرغه قوشلورغه اختیار بیرەامش. آنلر هر کون سرایده بر برسینی کورسەلرده یاقین کیلوب سویلەشه آلماغانلر. نهایت هارون جعفر ایله عبیدەنك نکاحلرینه راضی بولسەده — آنچق اوزینك قارشینده‌غنه بر بری ایله کورشونی وسویلەشونی شرط قیلمشدر. بو ایکی عاشقنك حاللرینك نیقدرلی آغر بولدقلرینی تصویر بیله ممکن دگلدر. هارون الرشید نی ایچون بو قدرلی قاطیلق قیلغان — معلوم دگلدر. یاش آدملر نهایت چیدامامشلر — بر برسی ایله هاروندن باشقه قاوشمشلر. صوگره عبیده حامله بولوب، بالاسینی هاروندن یاشروایچون عربستانغه یبارسەلرده هارون بعض خاتنلرنك قباحتلکلری سایەسنده حقیقت حالنی بلوب فوق العاده صورتده آچولانوب بیچاره جعفر برمکینی اعدام قیلدروب، آناسینی حبس خانەگه یابدرمشدر. «بختکه اوشانما! اول حتی برمکیلرگەده خیانت قیلدی» دیوب حاضرده‌ده عربلر آراسنده سویلەنمکدەدر.

معتصم باللهنك خاتونی قطر الندا ده بو دورنك مشهورەلری جملەسندندر. قطر الندا اوزینك سراینده «ادبیات، فن وصناعت سوگوچی قزلر جمعیتی یاصاب، عصرینك عالملری، ادیبلری وخانملر بو مجلسلرده حاضق بولارق فنی وادبی مباحثه ومکالمەلرده بولنمشلردر. معتصم باللهنك وفاتی بعدنده تختکه آنك اوغلی کیچوك مقتدر خلیفه بولغاچ بیوك مملکتنك بار ادارەسی قطر الندانك قولینه کیچمشدر. قطر الندا اوزی حکومت دیواننك

رئیسه بولوب، محکمه‌لرده حاضر بولمشدر، وزیرلری وبیوك مأمورلری ایله برگه چیت مملکت سفیرلرینی سراینده قبول قیلدغی تاریخ ایله مثبتدر. ۱۶ نچی عصرده بولغان مشهور امام سیوطی حضرتلری آنڭ حقنده شویله یازمقده‌در: سنهٔ هجریه‌نڭ ۳۰۶ نچی سنه‌سنده خلیفه مقتدرنڭ آناسی قطر الندا برخسته خانه بنا قیلدروب سنوی یدی ملڭ دینار معاش تعیین قیلمش. بو وقتلرده خلیفه‌لرنڭ یومشاقلقلری سایه‌سنده بار اداره خاتونلرنڭ قوللرینه توشوب، آنلر مملکتنڭ بار اشلرینی اوزلرنچه اشله‌گانلر، مقتدرنگده آناسی ایلڭ مهم مسئله‌لرنی اوزی حل قیلوب تبعه‌سندن عریضه‌لر، شکایتلر آلمش، چیت مملکت سفیرلرینی اوزی قبول قیلمش؛ وزیرلر وباشقه حکومت مأمورلری آکار مملکت اشلری حقنده معلومات کنه بیروب طورارق، هر نظام وهر فرمان قطر الندانڭ اسمندن وآنڭ امضاسی ایله اعلان قیلنمشدر.

علم ومعرفت کسب ایتو ایچون بولغان حرکت بو دورنڭ هر صنف مسلمه‌لرنده موجود بولمشدر. مثلا: مشهوره فخرالنساء خانم بغداد مدرسه‌لرنده ادبیاتدن درس بیرمش؛ ام‌الخیر فاطمه ایله ام ابراهیم الیزدانی‌لرده بعض فنلرده مهارت تام کسب قیلوب، تاریخده بیوك نام قالدرمشلردر سیده نافعه امام شافعی حضرتلرینڭ مربیه‌سیدر. بو دورنڭ ابتدالرنده باشقه جهتلردنده خاتونلر بیك قصانقیلقده دگللر ایدی، عباسیلرنڭ ایکنچیسی بولغان منصور دوانقی‌نڭ ایکی سیگلیسی، شرقی روما قیصرلری ایله بولغان محاربه‌لرده، صوغش کیوملری کیونوب عسکرنڭ ایچنده یوردکاری معلومدر. بعض بیوك آدملرنڭ خاتونی وقزلری ایر وآتالرینی قراللاندروب صوغشقه اوزاتمشلردر، لکن ایرانیلرنڭ تأثیر ونفوذلری آرطقان صاین، شول نسبتده گوزل ویاخشی خاتونلرنڭ مقدارلری کیموکده بولارق، پرده کوندن کون خاتونلرنی آرتغراق چورماب نهایت اوّلگی سعادت وقتلری تمام یوغالارق آنڭ اورنینه جابلو، حرم، حرم

صاقچیلری، تورلی ماده‌لر ایله بیزانو وقتلری ینده‌ی، بو وقتده خاتونلرنڭ شخصیتلری تمام ایزیلوب، آنڭ ایچون اوّلگی — علم ومعرفت کسب ایتو وایرلرگه گوزل صورتده تأثیر قیلو اورنینه — اسارت، پرده هیچ بر اشسز یورطلرده تیك اوطرو زمانلری باشلانه‌در. خاتونلرنڭ اوّلگی صورتده یاشاولری آنچق ایرانیلرنڭ مهلك تأثیرلری جیتشه آلماغان اورنلرده‌غنه قالمشدر. ترك — تاتارلر هم اندلس عربلری شول حالده ایدیلر. ترك — تاتار خاتونلری اسلامیتنی قبول قیلغانغه قدر بیك ایرکلکه بولمشلر؛ هم شولای بولمی دگل: هر وقت صحرالرده، بر اورندن ایکنچی اورنغه کوچوب، ساعت صاین ډیه نیندی کوتماگان واقعه‌لرگه حاضر طورورغه مجبور بولغان کوچبه خلقلر آراسنده خاتونلر ایرلر ایله برلکده یول آغرلقلرینی، مشقتلرینی کورگانلکدن هر شیده آنلر ایله مساوی بولورغه تیوشلیدر. کوچبه خلقلرده — خاتونلر ایرلرنڭ برنچی یاردمچیلریدر. حاضرگی وقتده شهرلرگه هم آوللرغه اوطوروب قالغان ترك — تاتارلرده خاتونلر نیقدر ایزلگان ونیقدر حقوقسزلانغان بواسه‌لرده شولوق خلقلرنڭ کوچبه بولغانلرینڭ خاتونلری اسارت ویابلونڭ نی ایدکینیده بلمیدر. بو خلقلرده‌ده اسلامیتنی قبول قیلغانڭ صوڭنده خاتونلرنڭ حاللری، ډلیگی ایرانیلر ایله قاطشولرینه قدر برده اوزگارمادی. ایرانیلر ایله قاطشقاچده عباسیلرنڭ مملکتلرنده بولغان اشلر آنلرنگده باشلرینه کیلدی.

آفریقا قطعه‌سینڭ جزائر مملکتنده دنیاغه کیلوب، ١٣ نچی عصرده تاتارستانده سیاحت قیلمش بر عرب، اوزینڭ خاطره دفترنده: «اوزبك خان دورنده تاتارلرنڭ خاتونلرغه فوق‌العاده صورتده اعتبار واحترام قیلدقلرینی، تمام تعجب ایله یازمقده‌در.

اسلامیتنی قبول قیلغان باشقه خاتونلر بتونلای کشیلکدن چغاریلوب، بزم «عاوله» سوزندن آڅلادقمز معنی ایله آنلرده عاقله بولماغان ایسه‌ده — ترك — تاتارلرده اش بالعکس بولمشدر، شونڭ ایله برابر

ترك خانملری

ترك — تاتارلر گرچه نیقدر قاطی وصوغشچان بر خلق بولسه‌لرده علم ومعرفتنی یاراطمشلر؛ مشهور آقصاق تیمرنڭ بار بالالریده علم ومعرفت محبیدرلر: آنلر خسته خانه، مکتبلر حتی رصد خانه‌لر بناء قیلدروب عالملرنی حمایه ایته‌لر وادبیاتنڭ انتشارینه کوب سعی وغیرت قیلالر! ترك — تاتار خلقینڭ خاتونلری ایسه — عباسیلرنڭ ایلك قوّتلی وعرب مدنیتینڭ ایلك بیوك وقندوق، عالم، ادیب عربلرنی اوزلرینڭ زکاوتلری ایله حیران قیلمشلردر.

عربلر ایلك اوّللری آسیا چوللرنده کوچبه‌لك حالنده یاشامقده بولغان ترك — تاتار قبیله‌لری حقنده هیچ بر نرسه بلمامشلر. عربلرنڭ اعتقادلرنده آنلر فلله نینندی وحشی بر قوم بولمشلر. عربلر ایله تاتار ترکلر آراسنده بولغان محاربه‌لرده اسیر توشکان ترك قزلری قیمت بها ایله جاریه صورتنده بیك بای آدملرگه صاتلوب گوزل تربیه آلمشلر وصوگره‌لری زورروق درجه‌لرگه هم منمشلردر. هارون الرشیدنڭ آناسی ایله مهدی باللّه‌نڭ زوجه‌سی - ترك قزلری بولمشلر. بو عصرلرده هر طرفده فنون، ادبیات وشعرده ماهر خانملر فوق العاده کوب بولارق مسلمانلر آراسنده خاتونلرنڭ شخصیتلری بر تورلیده قصلمامش وهیچ بر وقتده حاضرگی حالده بولمامشدر. بو وقتلرده مشهوره خاتونلر عالم اسلامده بیك کوبدر. آنلر اوزلرینڭ گوزل طبیعتلری، یاخشیلقلری وبیگراك علم ومعرفتلری سایه‌سنده اهالی عندنده اعتبارلی بولوب، بیوك تأثیر ونفوذ صاحبه‌لری بولمشلر. آنلر آراسنده پادشاه بولوب، بیوك مملکتلرنی بیك یاخشی صورتده اداره قیلغان خاتونلرده موجود بولارق بو خاتون پادشاهلر اوزلرینڭ وزیرلری ایله برلکده مملکت اشلرینی یورتمشلر، شهرلر، یوللر، مکتبلر صالمشلر وفقیر اهالیگه دائما انعام واحسانده بولنمشلردر. بوندی خاتونلر مصرده، ایرانده، اندلسده وهندستانده موجود بولمشلردر. شامده مشهور صلاح الدین ایوبی حضرتلرینڭ زوجهٔ

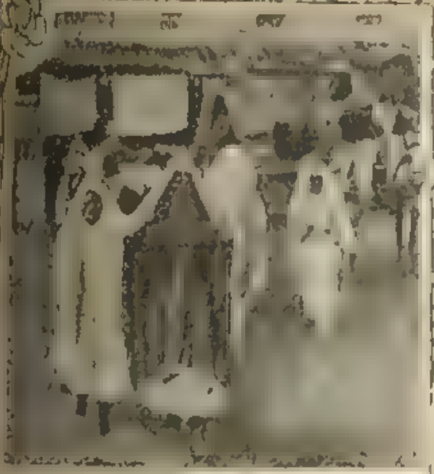

تونس‌نڭ شهر وآول خاتونی .

کابل شهری خاتونی .

شام شهری خاتونی .

جزائر شهری خاتونی .

فاس شهری خاتونی .

تونس‌نڭ شهر وآول خاتونی

اصفهاندن

هندستانلی .

استانبوللی .

بصره‌لی . چیروانلی .

مکه‌لی .

بغدادلی . اسکندریه‌لی .

عربستان قطعه‌سی بدویه‌سی

شیرازلی .

مسطره‌لی .

قاهره‌لی .

مرقدلی .

كافكاز خاتونلرى

قزان اطرافی خاتونی

قریم خاتونی